

ER WAS EENS...

Sprookjes vertellen gebeurtenissen die niet werkelijk lijken te zijn, je kunt ze wel vertellen, maar ze kunnen in het prozaïsche leven niet echt gebeuren.

Hoe moderner we zijn, des te verder raken de sprookjes van ons af, we kunnen ze op een gegeven moment niet eens meer verdragen, ze zijn immers 'niet echt gebeurd'!

In dit boek wordt toch een sprookje verteld, en het is een sprookje dat echt is gebeurd, dat zich niet eens zo heel lang geleden heeft afgespeeld, in het midden van de 20e eeuw, toen de mens noch niet verlicht was door tv en internet, door mobiele telefoon en tablet, en dus besloten leefde in de geboortestreek, met een toenemend wereldweten door de radio...

Misschien is het niet eens een eeuw geleden dat sprookjes noch echt waren. Het heeft niet zo veel te doen met wat er werkelijk gebeurt, het heeft vooral te maken met hoe je de gebeurtenissen *beleeft*. Misschien is eigenlijk elk leven een sprookje, dat altijd goed afloopt - en missen we het vermogen om het zo te beleven.

Dit sprookje wordt verteld door Miep Sniijders, oudste dochter van de legendarische huisarts Pake Sniijders in Nieuwenhagen, tegenwoordig gemeente Landgraaf, in Zuid Limburg. Als het verhaal soms te positief lijkt te zijn, dan heeft dat te maken met haar immense opgewektheid, die haar inmiddels 92 jaren begeleidt. In geen enkel opzicht lijkt

ze op een oude dame, al heeft ze natuurlijk een oud lichaam. Ze ziet er niet als een oudje uit. Daarvoor is ze werkelijk te groots. Ze woont als weduwe alleen in haar grote villa, er is geen spoor van een verouderd denken - hoewel ze zich wel verbaast over de moderne tijd.

Wij - haar oudste zoon die mijn man is, en ik - luisteren naar haar verhalen aan de tafel in de eetkamer. We luisteren al vele jaren naar die verhalen, ook op andere plaatsen dan in de eetkamer. Ze komen met een overdaad aan beeldkracht tevoorschijn, Miep is een kunstenares. Ze heeft gezongen dat het een lieve lust was, zolang als haar stem het haar toestond. Nu zingt ze alleen in de herinnering, ze zingt in haar verhalen. Het zijn verhalen over een sprookjesachtig leven in een grote doktersfamilie in Limburg. Het zijn verhalen over de dokter, over Limburg, over de oorlog, over het zingen. Wij nemen er een voorbeeld aan - wat niet betekent dat alles alleen maar voorbeeldig is - om te leren hoe je vrolijk oud wordt, lang fit kunt blijven, hoe je het leven kunt opvullen met schoonheid en kracht.

*

Miep is de oudste dochter van Pake Sniijders ze had twee oudere broers en nog drie zussen en twee broers die later dan zij geboren werden. Maar om een goed beeld te krijgen van de achtergrond van Pake, vertelt Miep over zijn vader, en over de studententijd van Pake, die toen nog Sjef heette.

De oude Sniijders, vader van Pake, was koster in de kerk van Voerendaal, hij had acht kinderen....

Mijn vader kwam uit Voerendaal, dat was een mooi dorp met een kerkje en een kasteel, het had meer dan andere dorpen in Limburg. Zijn vader was koster in de kerk, hij speelde viool en piano en ook orgel, daar komt mijn muzikale aanleg vandaan, mijn vader was ook heel muzikaal. Die opa had acht kinderen, de vier jongens gingen allemaal studeren. Het leek wel alsof ze overal acht kinderen hadden, dat was in die tijd. Bij ons thuis waren ook acht kinderen, ook vier jongens en vier meisjes.

We moeten ons het begin van deze geschiedenis voorstellen in de negentiende eeuw, in een Limburgs dorp waarin beslist nog onverharde wegen waren, waar met paard en wagen werd gereden, waar ook op het land nog met de hand werd gewerkt. Er bestond een totaal andere verhouding tussen ouders en kinderen. De kinderen werden beschouwd als wezens die discipline bijgebracht moeten krijgen. De nabijheid tussen ouders en kinderen die er in onze tijd vaak is, moeten we wegdenken. De ouders heersten in huis, de moeder zolang de vader aan het werk was, maar als die thuis kwam... dan kwam de autoriteit, het gezag thuis. De gezinnen waren groot, daardoor moest er ook meer discipline zijn. Maar de tuchtmaatregelen uit die tijd zijn in onze moderne tijd strafbaar als kindermishandeling. De oude koster Snijders had in zijn huis een 'opkamertje' waar de tuchtmaatregelen ten uitvoer werden gebracht. Daar bevond zich de zweep, waarmee ongehoorzame kinderen, of slecht presterende kinderen werden afgerost. De binding tussen ouders en kinderen was heel anders. Er stierven ook veel kinderen, bij de geboorte, als jonge kinderen en later bijvoorbeeld aan tuberculose. De hygiënische omstandigheden waren slecht, men wist nog niet veel van het belang ervan. Tot ver in de twintigste eeuw werden de hardossen

van de vrouwen maar een keer per jaar gewassen. Dat je tanden kunt poetsen, dat je naar de tandarts kunt gaan om ze te laten verzorgen - in plaats van ze alleen maar te laten trekken als ze rot zijn - dat is ook pas in het verloop van de twintigste eeuw gebruikelijk geworden.

Het valt ons dus niet mee om ons reële voorstellingen te vormen over die tijd in de negentiende eeuw, waar men in een ander extreem leefde. De hygiëne lag in de tuchtmaatregelen, niet in het wassen...

Een van de zoons van de koster, hij heette Pierre maar werd Sjef genoemd omdat zijn tweede naam Jozef was, ging in Utrecht studeren. Hij werd huisarts in Nieuwenhagen. Nieuwenhagen behoort tegenwoordig tot Landgraaf, maar was vroeger een zelfstandige gemeente. Het dorp ligt tussen Brunssum en Kerkrade, vlakbij de Brunsummerheide. Het is de Oostelijke Mijnstreek, er woonden veel mijnwerkers.

Als je eenmaal dokter was kon je je vestigen, er bestond geen huisartsenopleiding, je leerde het vak in de praktijk. De dokter was uiteraard een belangrijke figuur in een dorp, hij had bovendien ook een apotheek, deed kleine ingrepen, bevallingen, consultatiebureau en was de eerste hulp post.

Zelf heb ik 'Pake Sniijders' niet ontmoet, hij stierf voordat ik in de familie kwam. Maar ik ken hem wel, hij was een legendarische figuur en zijn grote geschilderde portret hing bij ons in de spreekkamer, toen mijn man en ik huisartsen in Limbricht waren. Zijn geest werkte nog sterk door in de artsenfamilie in die tijd... Maar zoals gezegd is Pake Sniijders hier als een karakteristieke figuur bedoeld, een echte Limburger, een echte Bourgondiër, een echte musicus, een echte dokter.

De moderne dokter is meestal een vrouw, soms nog een man. De dokter is een doodgewoon iemand, alle vroegere status moet ervan af. Toen ik zelf huisarts wilde worden was er een opleider die ons leerde: *God is dood, nu de dokter nog.*

Zover is het nu allang. De karakteristieke types van vroeger mogen er niet meer zijn. Er heerst protocol, voor iedereen. Ik wil niet zeggen dat dit niet ook zijn goede kanten heeft. Maar de wonderbaarlijke kracht van de persoonlijkheid, die in Pake Snijders zich nog ten volle uitleefde, ja, die is daarmee gestorven, kan niet meer opkomen. De moderne dokter volgt het voorgeschreven protocol en is bang om te worden aangeklaagd. Laten we dat eens vergelijken met een dokter in een tijd die nog maar net verleden is... In die tijd werd de intuïtie nog op waarde geschat. Dat was de 'klinische blik', die laat zich niet in protocollen vatten. Maar de menselijke creativiteit ook niet. Van een jonge vrouwelijke arts hoorde ik dat zij bemerkt, dat de verschillende medische specialisten in een team, hoewel ze zich houden aan het protocol, op volstrekt originele wijze met de voorschriften omgaan... Die originaliteit echter is de klinische blik, of ook wel het 'niet pluis' gevoel. Dit leeft dus verder, ook als omgang met het protocol. Zo zou ons moderne leven toch ook nog iets sprookjesachtigs kunnen hebben....

Mijn vader studeerde in Utrecht, werd arts en hij werd huisarts in Nieuwenhagen. Dat was net na de Eerste Wereldoorlog. Er was daar geen huisarts en hij huurde een kamer waar hij met zijn praktijk begon. Hij was een kleine, gedrongen man met een flink temperament en een charisma in de omgang.